

ZPwN na Ziemi Kozielskiej / Union of Poles in Germany in the Koźle Region/ Bund der Polen in Deutschland e.V. im Coseler Land / ZPwN - Svaz Poláků v Německu v Kozielské oblasti

Po powstaniach śląskich i podziale Śląska pomiędzy Polskę i Niemcy na pozostałym w Niemczech terenie rejencji opolskiej wg szacunków polskiej administracji pozostało około 550 tys. mieszkańców deklarujących polskość. Z tej liczby około 120 tys. skorzystało z możliwości przeniesienia się do części Śląska przyznanej Polsce. Z możliwości tej skorzystali przede wszystkim najaktywniejsi działacze polscy i powstańcy śląscy, którzy obawiali się represji ze strony niemieckich władz. Pod naciskiem obradującej w Paryżu Rady Ambasadorów alianckich 22 maja 1922 roku doszło do podpisania w Genewie tzw. Konwencji genewskiej o Górnym Śląsku. Miała ona na celu uregulowanie wszelkich spraw mogących rodzić spory na terenie podzielonego Górnego Śląska. Była ona bardzo obszerna, bo zawierała aż 606 artykułów opisujących wszystkie dziedziny życia, począwszy od problemów z podziałem tzw. infrastruktury komunalnej (podziemne wodociągi, gazociągi i linie elektryczne) poprzez problemy gospodarcze (wiele zakładów przemysłowych zostało podzielonych granicami, szczególnie problematyczne okazały się przebiegi chodników kopalnianych, które nie przewidywały granic), aż po prawa mniejszości narodowych w obu państwach. Spory miały odtąd rozstrzygać powołane konwencje: Górnośląska Komisja Mieszana i Górnośląski Trybunał Rozjemczy. Były to zespoły o mieszanym składzie pozostające pod kierownictwem Rady Ambasadorów. Jednym z ważnych skutków konwencji były gwarancje działalności dla organizacji narodowych i mniejszościowego szkolnictwa.

Dom rodzinny Planetorzów w Cisku.

19 października 1923 roku w Bytomiu powstało Polsko-Katolickie Towarzystwo Szkolne na Śląsk Opolski.

W myśl wydanego 31 grudnia 1918 roku zarządzenia pruskiego ministra spraw wewnętrznych, władze rejencji, w których mieszkali Polacy były zobowiązane do tworzenia instytucji szkolnych dla

polskiej mniejszości. Przepisy zapewniały funkcjonowanie trzech wariantów polskiego szkolnictwa w zależności od lokalnych potrzeb. Miały być to: szkoły powszechne średnie i wydziałowe z językiem polskim jako wykładowym, klasy z językiem polskim jako wykładowym oraz kursy językowe i religijne dla mniejszości polskiej. Zarządzenia te zostały wymuszone przez zapisy Konwencji Genewskiej, której Niemcy zobowiązały się przestrzegać.

Teoretycznie takie przepisy dawały mniejszości polskiej duże możliwości działania, ale w praktyce nie było to takie proste. Mimo że w rejencji opolskiej wg spisu z 1911 r. 70 proc. dzieci porozumiewało się wyłącznie po polsku to, aby utworzono dla nich polskojęzyczną szkołę potrzebne było skoordynowane działanie rodziców. Mianowicie musieli oni zażądać organizacji takiej szkoły, a to mogło się wiązać z różnego rodzaju represjami czy nieprzyjemnościami. Polskojęzyczna ludność Opolszczyzny poza kilkoma klasami w szkole powszechnej w dużej mierze nie posiadała wówczas żadnego wykształcenia. Potrzebni byli działacze, którzy potrafiliby zmobilizować lokalne społeczności i wyegzekwować na niemieckich władzach wykonywanie zapisów litery prawa.

Bank Ludowy mieścił się w Koźlu na rogu dzisiejszych ulic Targowej i Poniatowskiego.

W tej sytuacji organizatorem polskiego szkolnictwa w niemieckiej części dawnej rejencji opolskiej stało się założone 19 października 1923 roku w Bytomiu Polsko-Katolickie Towarzystwo Szkolne na Śląsku Opolskim.

Towarzystwo wzięło na siebie ciężar organizacji szkół, druku podręczników oraz organizację kursów językowych. Organami towarzystwa w terenie były zarządy powiatowe i koła miejscowe. Wkrótce takie koła powstały m.in. w Nowej Wsi Królewskiej, w Siołkowicach Starych, w Dobrzeniu Wielkim, w Biadaczu, Grudzicach i Groszowicach. Dzięki ich działalności już w roku 1923 powstało 16 szkół, do których uczęszczało 1436 uczniów, rok później szkół było już 25, a w roku 1925 działały już 53 szkoły.

Stopniowo liczba szkół i dzieci zaczęła spadać: w roku 1930 funkcjonowało już tylko 28 szkół, do których chodziło 351 polskich dzieci, a w roku 1936 było już tylko 6 szkół z 49 uczniami. Spadek ten

był wynikiem stosowania przez niemieckie władze różnych form nacisku na rodziców, aby posyłali oni swoje dzieci do szkół niemieckich.
Polskie szkoły mniejszościowe na Śląsku Opolskim zostały definitywnie zamknięte przez hitlerowskie władze w dniu 1 września 1939 r.

